

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Мирослава Крупка

**УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ЛІТЕРАТУРНІ
ПРОЄКЦІЇ:**

навчально-методичний посібник

РІВНЕ 2024

УДК 821. 161. 2'06

К 84

Рекомендовано до впровадження в освітній процес науково-методичною комісією філологічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 20 червня 2024 року)

Рецензенти:

Романишина Наталія, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Чиж Наталія, кандидат філологічних наук, голова циклової комісії діловодства та гуманітарних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Рівненського економіко-технологічного фахового коледжу Національного університету водного господарства та природокористування»

Мирослава Крупка

Українсько-польські літературні проєкції : навчально-методичний посібник для студентів філологічних спеціальностей закладів вищої освіти. Рівне, 2024. 52 с.

Посібник адаптований до вимог освітньо-професійної програми «Українська мова та література, польська мова» і сприятиме глибшому оволодінню матеріалом та систематизації знань студентів. Поданий із урахуванням сучасних методологічних підходів теоретичний матеріал, ґрунтовні узагальнення, вдало дібрані тести, проблемні запитання для практичних занять, запропонована у додатках авторська концепція курсу, доступність викладу, продуманість й оптимальність структури роблять навчально-методичний посібник концептуально цілісним, оригінальним й актуальним виданням.

Для студентів, фахівців-філологів та ширшого кола читачів.

© Крупка М.А., 2024

ЗМІСТ

I. Вступ.....	4
II. Зміст навчальної дисципліни.....	7
III. Практичні заняття: методичні рекомендації, тематика, план.....	8
IV. Методичні вказівки до виконання самостійної роботи.....	24
V. Діагностика знань і вмінь студентів.....	27
VI. Рекомендовані джерела інформації.....	37
VII. Додатки.....	40
Додаток 1. Крупка М. Творчість Мануели Гретковської в контексті сучасної української жіночої прози.....	40
Додаток 2. Крупка М. Корекція культурного стереотипу заробітчани у романі Барбари Космовської «Українка»	48

ВСТУП

«Українсько-польські літературні проєкції» є обов'язковою навчальною дисципліною для спеціальності 035 Філологія освітньо-професійної програми «Українська мова та література, польська мова».

Предмет є одним з важливих у системі історико-літературних дисциплін, що вивчається студентами. Тому він виконує не лише інформаційну функцію, але й аналітико-синтетичну: розширює, поглиблює систему теоретико-літературних понять, історико-літературних знань. Курс допомагає формувати вміння та навички, що забезпечують сприйняття польської та української літератур у національній специфіці та контекстуальному загальноєвропейському вимірі. Пропонований підхід визначає такі загальні принципи вивчення матеріалу: герменевтичний, генетичний, контекстуальний, функціональний, компаративістичний.

Дисципліна складається із 6 тем, зміст яких забезпечує знаннями та навичками для виконання цілого ряду типових завдань передбачених галузевими стандартами освіти.

Мета предмету – засвоєння суттєвих явищ літературного процесу польської літератури у компаративістичному аспекті, сприяння активізації та систематизації знань, які студенти отримали під час вивчення попередніх історико-літературних та культурологічних дисциплін, оволодіння знаннями з предмету та уміння застосовувати їх у практичній діяльності.

Пріоритетним завданням курсу є ознайомлення з польською літературою, спираючись на нові методологічні засади, вироблені сучасним літературознавством, зокрема компаративістикою; дати комплексний огляд польської літератури ХХ століття в контексті європейського письменства; розкрити особливості творчості тогочасних письменників у порівнянні з українськими митцями; ознайомити з провідними літературознавчими методологіями, приділити увагу найвидатнішим літературним явищам та постатям; формувати вміння та навички самостійно оцінювати, інтерпретувати тексти; розкрити питання взаємодії національних художніх систем, зокрема українсько-польських зв'язків.

Курс «Українсько-польські літературні проєкції» формує такі загальні компетентності: здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями й застосовувати їх у практичних ситуаціях, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; фахові компетентності: здатність використовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку літератури, що вивчається, від давнини до ХХІ століття, еволюцію напрямів, жанрів і стилів, цільних представників та художні явища, а також знання про тенденції розвитку світового літературного процесу, зокрема української та польської літератур,

здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати українську та польську мову в усній та письмовій формі, у різних жанровостильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя, здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації тексту (залежно від обраної спеціалізації); здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів.

Курс **«Українсько-польські літературні проєкції»** забезпечує такі програмні результати навчання: вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації; співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо; розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів; знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію української та польської мов і літератур, вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності, аналізувати й інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі (відповідно до обраної спеціалізації), здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів, знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, вміти застосовувати їх у професійній діяльності. збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання, засвоїти основи перекладознавства і володіти навиками практичного перекладу на належному рівні.

Студенти повинні знати: проблематику, провідні напрями сучасних літературознавчих досліджень; творчий шлях письменників та зміст художніх творів, визначених для програмного опрацювання; провідні праці літературознавців, присвячені дослідженню творчості письменників; динаміку зміни напрямів та стилів в польській літературі у компаративістичній площині та вміти: виявляти й науково пояснювати літературознавчі явища, процеси, концепції у галузі полоністики; володіти принципами контекстуального, компаративістичного та історико-функціонального вивчення польської літератури; аналізувати естетичні особливості художніх творів у контексті загального літературного

процесу, індивідуального стилю письменника та його творчого методу; пояснювати закономірності поетики польської літератури у процесі її історичного розвитку та фундаментальних ознак генології, стилістики польської літератури; систематизувати літературні факти та явища, давати їм об'єктивну оцінку; самостійно аналізувати та досліджувати окремі аспекти літературного процесу та творчість представників цього періоду; робити письмовий або усний аналіз художніх творів; практично застосувати нові теорії, концепції та методики у галузі наук полоністичного циклу та інших гуманітарних напрямів.

Ефективність засвоєння змісту дисципліни **«Українсько-польські літературні проєкції»** значно підвищиться, якщо здобувачі вищої освіти попередньо опанували матеріали таких дисциплін як: «Вступ до літературознавства», «Історія зарубіжної літератури», «Історія української літератури», «Польська мова», «Польська література».

У посібнику подано інформаційний обсяг освітньої компоненти, запропоновано плани практичних занять, завдання для самостійного виконання, поточні контрольні запитання/завдання, список рекомендованої літератури.

Посібник допоможе здобувачам вищої освіти оволодіти вміннями та навичками, які необхідні для роботи в майбутній професійній діяльності. Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, учителів-словесників, викладачів закладів вищої освіти.

II. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Українсько-польські культурні зв'язки: теоретичний аспект.

Тема 2. Літературні паралелі XVIII ст.

Тема 3. Полікультурні виміри XIX ст.

Тема 4. Модерний діалог мистецтва кінця XIX – початку XX ст.

Тема 5. Літературний рух XX ст. у міжнародному контексті.

Тема 6. Сучасна література: українсько-польський комунікативний простір.

Навчально-тематичний план курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	Усього го	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р.
Тема 1. Українсько-польські культурні зв'язки: теоретичний аспект	18	6				12
Тема 2. Літературні паралелі XVIII ст.	20	6				14
Тема 3. Полікультурні виміри XIX ст.	20	4	2			14
Тема 4. Модерний діалог мистецтва кінця XIX – початку XX ст.	20	4	4			12
Тема 5. Літературний рух XX ст. у міжнародному контексті	20	2	4			14
Тема 6. Сучасна література: українсько-польський комунікативний простір	22	2	6			14
Разом	120	20	20			80

ІІІ. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ: МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ, ТЕМАТИКА, ПЛАН

Методичні рекомендації щодо практичних занять

Практичне заняття – це форма навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань.

Практичне заняття передбачає прочитання зазначених художніх творів, на основі самостійного опрацювання рекомендованої літератури підготовку відповіді на теоретичні питання та виконання самостійних письмових завдань.

У процесі самопідготовки найважливіші положення слід законспектувати. Варто занотувати термінологічні пояснення. Записи в конспекті слід вести чітко і розбірливо, допускається скорочення слів, виділення найважливіших положень. Можна скласти розгорнутий план, або зробити тези свого виступу. Слід виявити не лише знання проблеми, але й показати свою загальну ерудицію, обізнаність з сучасними літературознавчими виданнями, знання художніх текстів. Відповідь повинна бути чіткою, логічно послідовною та обґрунтованою. Практикується рецензування виступу студента іншими, що також оцінюється.

Починаючи з першої теми практичних занять кафедра рекомендує підготовку рефератів/відеопрезентацій, які значно доповнюють і збагачують вивчення тієї чи іншої проблеми, а також допомагають студентові набути певного досвіду науково-дослідницької роботи. На презентацію відводиться не більше 10 хвилин. Кращі реферати можуть рекомендуватись, як матеріал для подальшої наукової роботи і виступів на студентських наукових конференціях, для участі в конкурсах.

Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
1	Модерний діалог мистецтва кінця XIX-XX століття	2
2	Творчість Бруно Шульца: топос Дрогобича	2
3	Творчість Ярослава Івашкевича: українські реалії	2
4	Творчість Герберта Збігнева: літературні паралелі	2
5	Постать Станіслава Лема у контексті європейської культури	2
6	Творчість Нобелівських лауреатів: Модус пограниччя в творчості Чеслава Мілоша	2
7	Імагологічні контексти у польській та українській літературі: Барбара Космовська	2
8	Знакові імена сучасного мистецтва: Анджей Стасюк: топос Європи/України	2
9	Творчість Нобелівських лауреатів: Ольга Токарчук: Україна в біографії та творчості	2
10	Сучасні поетичні польсько-українські контексти	2
Разом		20

Плани практичних занять

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1 МОДЕРНИЙ ДІАЛОГ МИСТЕЦТВА КІНЦЯ XIX-ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Прочитати твори Станіслава Пшибишевського, Владислава Реймонта, Станіслава Виспянського, Леопольда Стаффа, Яна Каспровича, Болеслава Лесьмяна.

ПЛАН

1. «Молода Польща» у контексті європейського модернізму.
2. Розвиток поезії: постаті та твори.
3. Проза: основні тенденції.
4. Модерна драма.
5. Українсько-польський контекст модерної епохи кінця XIX- початку XX століття.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Вивчити напам'ять 1 поезію (на вибір).
- Підготувати реферат/мультимедійну презентацію про одного зі письменників: (Станіслава Пшибишевського, Владислава Реймонта, Станіслава Виспянського, Леопольда Стаффа, Яна Каспровича, Болеслава Лесьмяна) зі детальним списком критичної літератури.
- Законспектувати одну із запропонованих статей.
- Письмово дати відповідь на 5 питань: *Українсько-польський контекст модерної епохи кінця XIX- початку XX століття.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Гундорова Т. Модернізм як еротика «нового» (В. Винниченко і С. Пшибишевський). *Слово і час*. №7. 2000. С. 17–25.
2. Євшан М. Сучасна польська література і її вплив на нашу. *Критика. Літературознавство. Естетика*. Київ : Основи. 1998. С. 307–313.
3. Моренець В. Національні шляхи поетичного модерну п.п. XX ст.: Україна і Польща. Київ, 2002. 327с.
4. Нахлік Я. Топос душі як засіб вербалізації декадентських настроїв у польській та українській поезії раннього модернізму. *Київські полоністичні студії*. 2009. Т.15. С. 223–236.
5. Нахлік Є. Українські письменники про «українську школу» в польському романтизмі (від Тараса Шевченка до Івана Франка). *Творчість Юліуша Словацького й Україна. Проблеми українсько-польської літературної компаративістики*. Львів, 2010. С. 105–147.
6. Пачовський Т. Іван Франко про польську літературу XIX – початку XX ст. *Київські полоністичні студії*. 2017. Т.29. С.704-707.

7. Сухомлинов О. «Молода Польща» як антипозитивістська альтернатива: специфіка еволюції літературного процесу. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Ніжин, 2007. С.143-148.
8. Сухомлинов О. Особливості еволюції літературного процесу епохи «Молодої Польщі». URL: http://eprints.zu.edu.ua/3216/1/Suhomlynnow_O.M..pdf
9. Ткачук Т. Генеза та типологія раннього українського і польського модернізму (кінець XIX- початку XX ст.). URL: <https://www.scribd.com/document/696401411>
10. Ткачук Т. Іван Франко і Станіслав Пшибишевський. *Київські полоністичні студії*. 2017. Т.29. С.476-484.
11. Українка Леся. Записки про найновішу польську літературу. *Зібрання творів у 12 т.* Київ : Наукова думка, 1977. Т.8. С.110-127.
12. Франко І. Сучасні польські поети. *Зібрання творів: У 50-ти т.* Київ : Наукова думка, 1981. Т.31. С.381-412.
13. Циховська Е. Аркадія дитинства Л. Стафа : часовопросторові образи. *Київські полоністичні студії*. 2011. Т. 18. С. 247–252.
- Циховська Е. Творчість Леопольда Стаффа як простір інтертексту. *Донецьк*, 2011. 345 с.
14. Хороб С. Український і польський драматургічно-сценічний модернізм зламу XIX-XX століття в інтерпретації Івана Франка. *Київські полоністичні студії*. 2017. Т.29. С.503- 516.
15. Чижевський Д. Порівняльна історія слов'янських літератур : у двох книгах. Київ : Академія, 2005. 288 с.
16. Юсип-Якимович Ю. Слов'янський літературний модернізм кінця XIX – початку XX ст. у загальноєвропейському контексті: спроба типологізації. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*. 2003. Вип.8. С. 85–92.
17. Яковенко С. Романтики, естетики, ніцшеанці. Українська та польська літературна критика раннього модернізму. Київ, 2006. 295 с.
18. Ямборко С. Творчість Василя Стефаника у рецепції представників «Молодої Польщі». *Київські полоністичні студії*. 2011. Т. 18. С. 214–218.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

ТВОРЧІСТЬ БРУНО ШУЛЬЦА: ТОПОС ДРОГОБИЧА

Прочитати збірку оповідань Бруно Шульца «Динамонові крамниці»

ПЛАН

1. Життєва і творча парадигма Бруно Шульца.
2. Художня концепція головного героя.

3. Постать батька.
4. Образ міста.
5. Міф світу.
6. Гротеск і пародія у збірці.
7. Бруно Шульц у діалозі з українською культурою.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Ознайомитися із критичною літературою.
- Підготувати реферат/мультимедійну презентацію про письменника: «Творча індивідуальність Бруно Шульца».
- Письмово дати відповідь на 7 питань: *Бруно Шульц у діалозі з українською культурою*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Мої серед чужих. Чернівці, 2017. 319 с.
2. Бокшань Г. Міфологема сонця у творах Бруно Шульца і Галини Пагутяк. *Вісник Львівського університету : іноземні мови*. 2016. Вип. 24. Ч. 1. С. 2-10.
3. Бруно Шульц і культура Пограниччя : матеріали Фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі. Дрогобич, 2007. 239 с.
4. Бруно Шульц: тексти і контексти. Дрогобич, 2016. 684с.
5. Гарба В. Топос міста у творі Бруно Шульца «Цинамонові крамниці». URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.
6. Лопушанський В. Міфологізація міста у творах Бруно Шульца та Франца Кафки. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2018. Вип. 165. С. 200 – 205.
7. Мних Р. Дрогобичанин Бруно Шульц. Дрогобич : Коло, 2006. 160 с.
8. Романишин В. Модальність топосу міста у «Перехресних стежках» Івана Франка та в «Цинамонових крамницях» Бруно Шульца. *Сучасні проблеми літературознавства*. 2011. Вип. 15. С. 237–241.
9. Скрипник І. Б. І. Антонич та Б. Шульц: міфологічний еротизм. URL: bdpu.org/sites/bdpu.org/files/
10. Субоч П., Старонь І. Надкольори й надаромати. Шульц, Мюллер, Блекер. Львів: Літопис, 2022. 630 с.
11. Сучасна рецепція творчості Бруно Шульца. Дрогобич, 2009. 326 с.
12. Фіцовський Є. Регіони великої ересі та околиці: Бруно Шульц і його міфологія. Київ: Дух і літера, 2010. 544 с.
13. Хомич Л. Бруно Шульц у публічному просторі міжвоєнної Галичини: формування іміджу митця і письменника. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgn_ist_2014_34_18
14. Шульц Б. Літературно-критичні нариси. Київ : Дух і літера, 2012. 176 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3
ТВОРЧИСТЬ ЯРОСЛАВА ІВАШКЕВИЧА:
УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Прочитати поезію та оповідання Ярослава Івашкевича

ПЛАН

1. Постать Ярослава Івашкевича: етапи життя і творчості.
2. Поезія:
  - 2.1. стильові домінанти;
  - 2.2. головні мотиви та образи.
3. Проза:
  - 3.1. характер розробки сюжетів;
  - 3.2. концепція моделювання героїв.
4. Україна в творчості Ярослава Івашкевича.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Підготувати детальний аналіз однієї поезії.
- Підготувати детальний аналіз одного оповідання.
- Письмово дати відповідь на 4 питання: *Україна в творчості Ярослава Івашкевича*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борковська Г. Повернення Ярослава Івашкевича. *Київські полоністичні студії*. 2001. Т. 3. С. 46–55.
2. Веретюк О. Українське літературне життя у міжвоєнній Польщі. (Видання. Постаті. Українсько-польські літературні контакти). Тернопіль, 2001. 123 с.
3. Гадачек Б. «Стара Україна» Ярослава Івашкевича. *Київські полоністичні студії*. 2001. Т. 3. С. 198–213.
4. Дроздовський Д. Трагічна музика Ярослава Івашкевича. URL: <http://litakcent.com/2008/05/07/>
5. Жулинський М. Україна і Польща міжвоєнного двадцятиліття: пошуки шляхів порозуміння. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* : зб. наук. праць. 2012. Вип. 21. С. 308-318.
6. Ковалів Ю. Семантика київської Олександрії в ранній творчості Ярослава Івашкевича : «скамандрити» – «неокласики». *Київські полоністичні студії*. 2001. Т. 3. С. 296–300.
7. Лисенко-Єржиківська Н. Образ Києва в поезії Ярослава Івашкевича *Київські полоністичні студії*. 2008. Т. 2. С. 261-276.
8. Лох Є. Ярослав Івашкевич через культуру Сходу до Заходу. *Київські полоністичні студії*. 2001. Т. 3. С. 35–46.

9. Оляндер Л. Гуманізм польської літератури ХХ-ХХІ ст. у контексті європейської художньо-філософської думки. Луцьк : Вежа, 404с.
10. Радишевський Р. Домінанти поезії Ярослава Івашкевича. *Київські полоністичні студії*. 2001. Т. 3. С. 71–86.
11. Рудковська М. Україна та Італія у творчості Ярослава Івашкевича. *Київські полоністичні студії*. 2001. Т. 3. С. 225–240.
12. Сухомлинов О. Польсько-українське культурне пограниччя у прозі Ярослава Івашкевича (топіка і функціональність). Донецьк, 2006. 192с.
13. Ульяш С. «Voci di Roma» Ярослава Івашкевича у контексті польської «кресово-пограничної» літератури. *Київські полоністичні студії*. 2001. Т. 3. С. 301–307.
14. Яковенко С. Три сходинки до прірви. *Київські полоністичні студії*. 2001. Т. 3. С. 358–373.
15. Яручик О. Польсько-український міжкультурний діалог. Луцьк, 2009. 224 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4
ТВОРЧІСТЬ ГЕРБЕРТА ЗБІГНЕВА:
ЛІТЕРАТУРНІ ПАРАЛЕЛІ

Прочитати поезію та есеїстику Герберта Збігнева

ПЛАН

1. Постать Герберта Збігнева у контексті міжкультурного простору.
2. Поезія:
  - 2.1. стильові доміанти;
  - 2.2. головні мотиви та образи.
3. Дискурс культури в есеїстиці.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Підготувати детальний аналіз однієї поезії.
- Підготувати реферат/мультимедійну презентацію про письменника: «Творча індивідуальність Герберта Збігнева».
- Вивчити напам'ять одну поезію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блонський Я. Мова доречна. Есеї про польську поезію другої половини ХХ ст. Київ, 2021. 416с.
2. Бойко О. Мої серед чужих. Чернівці, 2017. 319с.

3. Буткевич В. Збігнев Герберт і Україна. URL: <https://novapolshcha.pl/article/zbignyev-gerbert-i-ukrayina/>
4. Веретюк О. Українське літературне життя у міжвоєнній Польщі. (Видання. Постаті. Українсько-польські літературні контакти). Тернопіль 2001. 123 с.
5. Лавринович Л. Вікові координати життєвого світу особистості в поетичній філософії Збігнева Герберта. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2019. Вип.27. С.92-107.
6. Лігенза В. Без рутини. Про поезію Віслави Шимборської та Збігнева Герберта. Київ : Літопис, 2021. 208 с.
7. Манько Р. Збігнев Герберт і «покоління 56» : штрихи до творчого портрету. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2023. № 64. С.218-220.
8. Оляндер Л. Волинський текст в українській та польській літературах (XIX – XX ст.). Луцьк, 2008. 235 с.
9. Рушар Ю. Сонце республіки. Римська цивілізація у творчості Збігнева Герберта. Київ : Літопис, 2021.178 с.
10. Смольницька О. Збігнев Герберт – поляк, але й українець. URL: <https://uain.press/blogs/978366-978366>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5
ПОСТАТЬ СТАНІСЛАВА ЛЕМА У
КОНТЕКСТІЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
Прочитати роман «Соляріс»

ПЛАН

1. Постать Станіслава Лема: етапи життя і творчості.
2. Наукова фантастика як літературний жанр.
3. Роман «Соляріс»:
  - 3.1. художня модель Всесвіту;
  - 3.2. свої та чужі у творі;
  - 3.3. концепція людини;
  - 3.4. станція як проєкція Землі, Океан – Природи.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Подивитися фільм А.Тарковського «Соляріс». Зробити висновки про режисерський та письменницький діалог (письмово).
- Ознайомитися з дослідженням «Футурологічний конгрес. Фантастичні світи Станіслава Лема»

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойченко О. Мої серед чужих. Чернівці : Книги –ХХІ, 2017. 320с.
2. Кияк І. Дефінітивні проблеми жанрів фантастики у творчості Станіслава Лема. *Київські полоністичні студії*. 2012. Т. 19. С. 359-364.
3. Кияк І. Засадничі принципи та структура епістемологічної проблематики фантастики і футурології Станіслава Лема. *Київські полоністичні студії*. 2011. Т. 18. С. 318-321.
4. Кияк І. Природа фантастичного у творчості Станіслава Лема. *Київські полоністичні студії*. 2010. Т. 16. С. 417-424.
5. Кеба О. Жанрово-стильове новаторство Станіслава Лема в романі «Солярис». *Філологічні трактати*. 2022. Т.14. С.59-67.
6. Не прогайнований час. Із розмов Станіслава Береса зі Станіславом Лемом. *Нова Польща. Спеціальний український номер*. 2014. С. 71-87.
7. Орлінський В. Лем. Життя не з цієї землі. Львів: Човен, 2021. 500 с.
8. Семків Р. Як читати класиків. Київ : Пабулум, 2018. 288с.
9. Степула Н. «Вимір життя» : Станіслав Лем та український культурний простір. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/942296.html>
10. Тинська О. «Солярис» Станіслава Лема: на перехресті філософії та психології. *Слово і Час*. 2005. № 4, С. 81–83.
11. Футурологічний конгрес. Фантастичні світи Станіслава Лема: колективна монографія. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022. 260 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6 ТВОРЧИСТЬ НОБЕЛІВСЬКИХ ЛАУРЕАТИВ: МОДУС ПОГРАНИЧЧЯ В ТВОРЧОСТІ ЧЕСЛАВ МІЛОШ Прочитати твори Чеслава Мілоша

ПЛАН

1. Феномен Чеслава Мілоша:
  - 1.1. традиціоналізм;
  - 1.2. антитоталітаризм;
  - 1.3. досвід минулого.
2. Поетичні пошуки.
3. Есеїстика Чеслава Мілоша: актуальність та інтелектуалізм.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Підготувати детальний аналіз однієї поезії митця.
- Вивчити напам'ять одну поезію.
- Ознайомитися зі статтею Поліщука Ярослава «Свідок століття».

ЛІТЕРАТУРА

1. Блонський Я. Страх, сні і пророцтва – Чеслав Мілош. *Посестри. Часопис*. 2023. №85. URL: <https://posestry.eu/zhurnal/no-85/statya/strakhy-sny-i-prorotstva-cheslav-milosh>
2. Бойко О. Мої серед чужих. Чернівці, 2017. 319 с.
3. Б'ялковський І. Чеслав Мілош – свідок століття. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика* : зб. наук. пр. 2023. Вип.13. С. 18–21.
4. Глівчук М. Пейзаж і автобіографізм у повісті Чеслава Мілоша «Dolina Issy («Долина Іси»)». *Scripta manent*: зб. наук. пр. Луцьк, 2014. С. 79-81.
5. Горбатенко В. Чеслав Мілош: Більше за одне життя. Київ, 2022. 336 с.
6. Гнатюк О. Між літературою і політикою. Есеї та інтермедії. Київ : Дух і Літера, 2012. 368 с.
7. Довжок Т. Людина і культура на манівцях історії: панорама ХХ століття в есеїстиці Чеслава Мілоша. *Літературознавчі студії* : зб. наук. пр. 2013. Вип. 39(1). С. 304-312.
8. Забужко О. Уроки Мілоша. *Хроніки від Фортінбраса*. Київ: Факт, 2001. С.237-244.
9. Лисенко О. Над цим шматком Європи тяжіє прокляття. URL: <https://zbruc.eu/node/114152>
10. Левкова А. До питання феномену творчості Чеслава Мілоша. URL: <https://ukrpolnauka.wordpress.com/2019/02/18/>
11. Махно В. Мотивація письма. URL: <https://zbruc.eu/node/108992>
12. Сидяченко Н. Українські нюанси твору Чеслава Мілоша «Поневолений розум». *Мовотворчість українських і польських письменників*. Київ, 2009. С.94–97.
13. Сливинський О. Поет, що говорить правду: Чеслав Мілош і життя поміж війнами. URL: <https://chytomo.com/poet-shcho-hovoryt-pravdu-cheslav-milosh-i-zhyttia-pomizh-vijnamy/>
14. Поліщук Я. Свідок століття. URL: <http://amkob113.ru/zluch/zlum1/zlum-0-2.html>
15. Яковенко С. Образ Європи у творчості Ярослава Івашкевича та Чеслава Мілоша. *Волинь філологічна: текст і контекст*. Луцьк, 2008. Вип. 6.Ч. 1. С. 414-423.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7
ІМАГОЛОГІЧНІ КОНТЕКСТИ У ПОЛЬСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ : БАРБАРА КОСМОВСЬКА
Прочитати роман «Ukraïнка» Барбари Космовської.

ПЛАН

1. Сучасні польсько-українські соціокультурні паралелі.
2. Роман «Ukraïнка» Барбари Космовської:
  - тема заробітчанства: політичний та економічний контексти;
  - постать «іншого» у творі;
  - автообраз поляків.
3. Поляк як герой української літератури: історія питання, автори, твори, еволюція етнообразу.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Ознайомитися зі статтею Олександра Кирильчука «Польсько-українські літературні стосунки в контексті постколоніальної критики».
- Підготувати список творів української літератури, у яких присутній образ поляка (письмово).
- Здійснити цілісний аналіз одного твору з погляду імагології (письмово).

ЛІТЕРАТУРА

1. Галета О. Вихід у світ, або Казка про українську Попелюшку. URL: <https://zbruc.eu/node/9601>
2. Гнатюк О. Між літературою і політикою. Есеї та інтермедії. Київ : Дух і Літера, 2012. 368 с.
3. Грабович Г. Польсько-українські літературні взаємини. *До історії української літератури*. Київ: Основи, 1997. С. 123-138.
4. Гудзенко О. Сучасна польська література про Україну та українців: ключ до уникнення стереотипізації. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/go/article/view/13348/18510>
5. Кирильчук О. Польсько-українські літературні стосунки в контексті постколоніальної критики. *«Етюд у колоніальних тонах»: українська література крізь призму постколоніальних студій*. Рівне, 2019. С. 148-168.
6. Кропивко І. Українська і польська постмодерна проза. Київ, 2019. 524с.
7. Крупка М. Корекція культурного стереотипу заробітчан у романі Барбари Космовської «Ukraïнка». *Національна ідентичність в мові і культурі*: зб. наук. пр. Київ: Талком, 2020. С.63-67.

8.Нестерук С. Дискурс заробітчанства у романі Барбари Космовської Українка». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2021. № 52. Т. 2. С.73-76.

9.Сливинський О. Польський варіант свободи, або Інший погляд на нас самих. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/07/5/214555/>

10.Ф'ют А. Зустрічі з Іншим. Харків: «Акта», 2009. 268 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8 **ЗНАКОВІ ІМЕНА СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА:** **АНДЖЕЙ СТАСЮК: ТОПОС ЄВРОПИ/УКРАЇНИ**

Прочитати Анджея Стасюка «Галицькі оповідання» або інший твір.

ПЛАН

1. Постать Анджея Стасюка у контексті культурного життя Польщі ХХ століття.
2. Подорожня література: специфіка жанру.
3. Образ країни: Польща VS Європа VS Україна.
4. Мистецький діалог Анджея Стасюка та Юрія Андруховича.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Підготувати реферат/мультимедійну презентацію про творчість Анджея Стасюка.
- Підготувати цілісний аналіз одного твору (письмово).

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухович Ю., Стасюк А. *Моя Європа*. Два есеї про найдивнішу частину світу. Львів, 2001. 127 с
2. Блонський Я. *Мова доречна*. Есеї про польську поезію другої половини ХХ ст. Київ, 2021.416с.
3. Бойченко О. *Мої серед чужих*. Чернівці: Книги – XXI, 2017. 320 с.
4. Гнатюк О. *Між літературою і політикою*. Есеї та інтермедії. Київ : Дух і Літера, 012. 368 с.
5. Гулевич Є. *Географія найдивнішої частини світу*. «Моя Європа» Анджея Стасюка і Юрія Андруховича. URL: http://postup.brama.com/011006/153_8_4.html 114
- 6.Дудко Н. Стасюк, самотність і пошуки Європи URL: <http://sumno.com/reportage/stasyuk-samotnist-i-poshuky-jevropy/>
7. Запороженко Ю. Концепт подорожі в сучасному постмодерністському тексті (Ю.Андрухович, А. Стасюк). *Слово і час*. 2009. № 7. С. 11-18.

8. Захід – Схід: основні тенденції розвитку сучасного порівняльного літературознавства : антологія / ред. Л. Грицик. Донецьк : ЛАНДОН – XXI, 2012. 376 с.
9. Кропивко І. Українська і польська постмодерна проза. Київ, 2019. 524 с.
10. Матіяш Б. Оселений в собі слід. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4948/Matiash_oseleniy_u_sobi_slid.pdf?sequence=1&isAllowed=y
11. Проскурова С. Дискурс національної ідентичності в українській та польській гуманістиці на зламі ХХ – ХХІ століть. *Наукові записки. Історичні науки*. 2008. Вип. 12. С. 281–287.
12. Шацька Б. Минуте – пам'ять – міт. Чернівці: Книги – ХХІ, 2011. 248 с.
13. Шевчук Я. Номо ексарранс: Герой сучасної польської та української «молодої» прози. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2012. 350 с.
14. Шульгун М. Художні стратегії «Корабельного щоденника» Анджея Стасюка. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. Вип. 24. Ч. 2. 2016. С.172-178.
15. Шульгун М. Сучасна література подорожей: метажанр, типологія, імагологічний аспект. Київ : Талком, 2016. 416 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9
ТВОРЧІСТЬ НОБЕЛІВСЬКИХ ЛАУРЕАТІВ:
ОЛЬГА ТОКАРЧУК: УКРАЇНА В БІОГРАФІЇ ТА
ТВОРЧОСТІ

Прочитати один прозовий твір Ольги Токарчук.

ПЛАН

1. Ольга Токарчук: особистість та творець. Україна в біографії та творчості мисткині.
2. Проза Ольги Токарчук:
  - 2.1. тематика;
  - 2.2. літературний герой;
  - 2.3. проблеми;
  - 2.4. історія у текстах;
  - 2.5. особливості творчого методу.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Підготувати реферат/мультимедійну презентацію про творчість Ольги Токарчук.

- Подивитися кінофільм за книгою Ольга Токарчук «Веди свій плуг понад кістками мертвих» та написати рецензію на нього (порівняти книгу та фільм).

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневецька О. Просторова організація збірки Ольги Токарчук «Orowiadania bizarne». *Волинь філологічна: текст і контекст*, 2022. Вип 33. С. 208-222.
2. Калинюшко О. Жанрові модифікації тревелогу в романі Ольги Токарчук «Бігуни». *Молодий вчений*. 2014. № 6 (09). С. 88-92.
3. Кропивко І. Українська і польська постмодерна проза. Київ, 2019. 524с.
4. Крупка М. Досвід втрати батьківщини в художньому освоєнні сучасної польської літератури. *Наукові записки. Серія «філологічна»*. Вип.15. Острого: Острозька академія, 2010. С.162-169.
5. Крупка М. У пошуках власного часопростору. Хронотоп подорожі у творчості українських і польських письменниць. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. vol. II: 2014. POZNAŃ, 2014 s.83-93.
6. Мохначова О. Трилер в основі жанрової стратегії О.Токарчук. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2021. № 47. Т. 3. С.43-46.
7. Половинкіна М. Проблеми ідентичності в романі О.Токарчук «Бігуни». *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. Збірник наукових праць (філологічні науки). 2021. №18. С.67-72.
8. Свято Р. Бігуни : рецензія. URL: <http://krytyka.com/ua/reviews/bihuny>
9. Тарнашинська Л. Бігуни/мандрівники vs утікачі/переселенці. (Ре)інтерпретація роману Ольги Токарчук із проєкцією на український контекст. URL: <https://posestry.eu/zhurnal/no-49/statya/bigunimandrivniki-vs-utikachipereselenci-reinterpretaciya-romanu-olgi>
10. Шевчук Я. Ното ексарранс: Герой сучасної польської та української «молодої» прози. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2012. 350 с.
11. Шульгун М. Ідентичність постмодерної людини: «Фланер» у сучасному тревелозі та романі-подорожі (Патрік Модіано «Одного разу вночі», Ольга Токарчук «Бігуни»). *Слово і час*. №12. 2016. С. 83- 89.
12. Шульгун М. Сучасна література подорожей: метажанр, типологія, імагологічний аспект. Київ : Талком, 2016. 416 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №10 СУЧАСНІ ПОЕТИЧНІ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ КОНТЕКСТИ

Прочитати поезію сучасних авторів: польських: Єва Ліпська, Тадеуш Новак, Богдан Задура, Єжи Гарасимович, Данута Костевич, Євгенія Басара-Ліпець, Ришард Криницький, Вацлав Бурила, Анна Залевська, Єва Мазур, Даріуш Лебьода, Януш Вуйчик, Анна Солбут, Анна Андрих, Мажанна Келяр, Єва Сурдик, Арес Хадзініколау, Сильвія Вільчевська та ін.; українських: Дмитра Лазуткіна, Станіслава Бельського, Ігора Мітрова, Олександра Кочаряня, Крістіни Піголь, Максима Бородіна, Максима Кривцова, Дарини Чупат, Марти Мохнацької, Віктора Шило, Сандри Шевченко, Олега Богуна, Марічки Сташко, Євгена Півня, Антона Полуніна, Дарії Суздалової, Елли Євтушенко, Олександра Авербуха, Михайла Жаржайла, Лілії Чернявської, Серго Муштатова, Олени Красносельської, Андрія Костинського та Анастасії Афанасєвої та ін.

ПЛАН

1. Розвиток сучасної літератури у порівняльному аспекті: Україна і Польща.
2. Знакові імена польської поезії.
3. Сучасна поезія: український та польський досвід (Порівняти поетичний доробок автора-поляка та автора-українця на прикладі конкретної поезії (на вибір))

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Про одного з поетів-поляків (на вибір) підготувати мультимедійне повідомлення та вивчити вірш напам'ять.
- Письмово дати відповідь на запитання: *Сучасна поезія: український та польський досвід (Порівняти поетичний доробок поета-поляка та поета-українця на прикладі конкретної поезії (на вибір))*

ЛІТЕРАТУРА

1. Бердиховська Б. Україна: люди і книжки. Київ, «К.І.С», 2009. 232 с.
2. Бойченко О. Мої серед чужих. Чернівці: Книги – XXI, 2017. 320 с.
3. Кіяновська М. Поет у Польщі vs поет в Україні. Чому нам важливо читати сучасну польську поезію. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/06/23/214207/>
4. Лисенко О. Сучасна польська література в іменах. URL: <https://naszwybir.pl/suchpollit/>

5. Польська поезія в перекладах. URL: <https://posestry.eu/tsikly?k=all&c=1704>
6. Попіль Д. Рецепція постмодернізму в Україні і Польщі. Спільне і відмінне. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/download/4761/4788>
7. П'ять імен польської поезії. Вибір Сергія Жадана. URL: <https://novapolshcha.pl/article/pyat-imen-polskoyi-poeziyi-vibir-sergiya-zhadana/>
8. Шевченко С. Сучасні поетичні польсько-українські взаємини. URL: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/2011_18_60.pdf
9. Шевченко С. Сучасні поетичні польсько-українські взаємини. *Київські полоністичні студії*. 2011. Т.18. С. 352–356.
10. Шеремет О. Перекладено/неперекладено. URL: <http://litakcent.com/2016/05/12/perekladenone-perekladeno-polska-literatura/>

IV. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувача вищої освіти передбачає засвоєння теоретичних знань, набуття навичок та вмій і формування професійних компетентностей з навчальної дисципліни у позааудиторний час. Така форма навчання включає самостійне опрацювання студентом навчально-методичної та науково-монографічної літератури, підготовку до аудиторних занять, виконання індивідуальних письмових завдань, вивчення поезії напам'ять.

У процесі самопідготовки найважливіші положення слід конспектувати. Варто занотувати термінологічні пояснення. Записи в конспекті слід вести чітко і розбірливо, допускається скорочення слів, виділення найважливіших положень. Можна скласти розгорнутий план, або зробити тези свого виступу. Слід виявити не лише знання проблеми, але й показати свою загальну ерудицію, обізнаність з сучасними літературознавчими виданнями, знання художніх текстів. Відповідь повинна бути чіткою, логічно послідовною та обґрунтованою. Практикується рецензування виступу студента, що також оцінюється.

Якщо при вивченні курсу виникнуть будь-які питання, студенти можуть звертатись за консультацією до свого викладача, або будь-кого з членів кафедри.

У процесі самостійної роботи студент опрацьовує лекційний матеріал і конспектує навчальну літературу. Контроль виконання цієї роботи здійснюється під час усного експрес-опитування, виконання контрольних робіт та тематичних тестів на практичних заняттях, а також під час заліку. У разі пропуску лекційно-практичних занять, незалежно від причини, студент виконує індивідуальне самостійне завдання.

Формами організації самостійної роботи студентів при вивченні дисципліни є:

- читання та конспектування у читацький щоденник художніх творів;
- опрацювання лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- виконання самостійних письмових та творчих завдань;
- вивчення поезії напам'ять;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до поточного контролю теоретичних знань;
- підготовка та захист наукових проєктів.

Тематика та види самостійної роботи

№п\п	Назва теми
1	Українсько-польські культурні зв'язки: теоретичний аспект - Законспектувати статтю: Забужко О. Польська культура і ми. <i>Хроніка Фортінбраса. Вибрана есеїстика 90-х.</i> : статті. Київ : Факт, 2001. С. 314-325.
2	Літературні паралелі XVIII ст. - Підготувати повідомлення на тему: «Національна своєрідність та естетичні принципи функціонування літератури»
3	Полікультурні виміри XIX ст. - Законспектувати статтю Грабович Г. Польсько-українські літературні взаємини. <i>Історія української літератури.</i> Київ: Основи, 1997. С. 123-138.
4	Модерний діалог мистецтва кінця XIX – початку XX ст. - Вивчити напам'ять вірші
5	Тема 5. Літературний рух XX ст. у міжнародному контексті. - Підготувати повідомлення на тему: «Нобелівська премія польської літератури»
6	Тема 6. Сучасна література: українсько-польський комунікативний простір. - Написати рецензію на екранізацію сучасних польських творів.
Разом	

Тематика наукових проєктів

1. Феміністичні тенденції в польській літературі кінця XX – початку XXI століття.
2. Декадєнська естетика в художньому контексті польського модернізму.
3. Трансформація фольклору в польській літературі: від романтизму до неоромантизму.
4. Конфлікт людини і середовища як ідейна концепція генерації нового часу.
5. Художнє відображення смерті в табірній прозі.
6. Польська сучасна література у пошуку бестселера.
7. Митець як герой літератури міжвоєнного десятиліття.
8. Тема кризи традиційної родини в сучасній літературі.
9. Біблія як літературне джерело.
10. Фантастичні мотиви в прозі XX століття..
11. Еволюція жанру поеми: від епіки до драми.
12. Функція пейзажу в літературі кінця XIX – початку XX століття.
13. Образ міста в літературі.
14. Тема минулого у сучасній прозі.
15. Ліричний герой модерної/постмодерної поезії.
16. Відображення проблем сексуальності в сучасному письменстві.
17. Революція поетичної мови: від модернізму до постмодернізму.
18. Улюблений твір постмодерної літератури.
19. Сатиричний жанр у польській літературі.
20. Антимілітарний пафос прози повоєнної доби.
21. Художнє відображення Другої світової війни у літературній свідомості зарубіжної літератури: порівняльний аналіз.
22. Постаць Дон Кіхота у рецепції польської та української літератури.
23. Автобіографічний досвід чужинця як літературний матеріал.
24. Україна як пейзаж в європейській літературі кінця XIX – початку XX століття.
25. Топос Львова у світовій літературі.
26. Образ «Чужого» у сучасній прозі.
27. Любовний трикутник як мотив світової літератури: порівняльний аспект.
28. Мазепа як герой європейської літератури.
29. Національна ідентичність як конфліктне поле української літератури.
30. Художнє відображення міграційних процесів у літературі: проблемами та конфліктами.

У. ДІАГНОСТИКА ЗНАТЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Діагностика знань і вмінь студентів передбачає: поточний контроль, проміжний контроль, семестровий (підсумковий) контроль.

Поточний контроль здійснюється на практичних заняттях у формі опитування (індивідуального, фронтального), тестування (усного, письмового), перевірки засвоєння першоджерел, наукової літератури, завдань до практичних занять. При поточному контролі оцінці підлягають: системність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань.

Семестровий контроль проводиться у формі заліку в обсязі усього матеріалу, який передбачений навчальною програмою дисципліни. Семестровий контроль проводиться в усній формі, під час якого враховуються знання студентами питань курсу, джерел і наукової літератури, ключових теоретичних понять, повнота відповіді, розуміння матеріалу, аргументованість відповіді, підтвердження теоретичних положень літературними фактами, вміння й навички аналізу творів.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок, одержаних за окремі оцінювані форми діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи: оцінка за практичну діяльність; оцінки за поточне тестування та контрольну роботу.

Семестрова оцінка включає в себе оцінювання таких видів роботи:

- Робота на практичному занятті:

Повна відповідь – 5 балів.

Доповнення або рецензування відповіді – 1 бал.

Виразне читання поезії напам'ять – 1 бал.

Самостійне письмове завдання – 3 бали.

- Науковий проєкт (контрольна робота) – 20 балів.

- Тестова робота – 10 балів

Академічні успіхи студента визначаються за допомогою системи оцінювання, яка використовується у виші, з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS.

Шкала оцінювання академічних успіхів студента – 100-бальна. Переведення оцінки в шкалу ECTS та національну шкалу здійснюється за схемою

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	ЄКТС
90-100	відмінно	
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не задовільно
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не задовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота							
							СУМА
						Підсумкова контрольна робота	
T1	T2	T3	T4	T5	T6		
10	10	15	15	15	15	20	100

Тестові завдання

1. Літературне угруповання в Польщі початку ХХ століття:

- А Молода Муза
- Б Молода Польща
- В Форпост
- Г Нова хвиля

2. Назвіть представника молодого покоління модерністів:

- А Казимир Пшерва-Гетмайер
- Б Болеслав Прус
- В Еліза Олешко
- Г Генрик Сєнкевіч

3. Художню концепцію «оголеної душі» розробив:

- А Адам Асник
- Б Болеслав Лєсьмян
- В Вацлав Берент
- Г Станіслав Пшибишевський

4. «Легендарний король Татрів» – це:

- А Ф. Новицький
- Б А. Лянге
- В Ян Каспрович
- Г Ярослав Івашкевич

5. Владислав Реймонт отримав Нобелівську премію за твір:

- А «Перед світанням»
- Б «Зустріч»
- В «Селяни»
- Г «Обіцяна земля»

6. Реформатор польського театру:

- А Станіслав Пшибишевський
- Б Станіслав Виспянський
- В Владислав Реймонт
- Г Станіслав Щєпановський

7. «Катастрофізм» – це назва літературної епохи:

- А к. ХІХ – поч. ХХ ст.
- Б п.п. ХХ ст.
- В к. ХХ ст.
- Г п. ХХІ ст.

8. Автор збірок «Чигання на Бога», «Танцюючий Сократ», «Сьома осінь»:

- А Леопольд Стафф
- Б Юліан Тувім
- В Єжи Ліберт
- Г Ян Лехонь

9. Бруно Шульц жив у місті:

- А Львів
- Б Дрогобич
- В Краків
- Г Бучач

10. Збірка Бруно Шульца:

- А «Цинамонові крамниці»
- Б «Весна і вино»
- В «Чорнолісся»
- Г «Вулиця Крокодилів»

11. Вітольд Гомбрович не є автором твору:

- А Космос
- Б Порнографія
- В Фердидурке
- Г Схід

12. «Немає такого літературного жанру, в якому цей автор не виявився б як новатор і майстер», – писав Дмитро Павличко про:

- А Ярослава Івашкевича
- Б Юліана Тувіма
- В Яна Каспровича
- Г Тадеуша Ружеви́ча

13. Станіслав Лем відомий як модернізатор жанру:

- А Трилеру
- Б Детективу
- В Фантастики
- Г Тревелогу

14. Автором якого твору не є Станіслав Лем:

- А Едем
- Б Голос неба
- В Астронавти
- Г Жорстоке небо

15. «Волення до Єті» – збірка Нобелівського лауреата:

- А Віслави Шимборської
- Б Владислава Реймонта
- В Чеслава Мілоша
- Г Герти Мюллер

16. Хто з письменників народився у Львові:

- А Станіслав Лем
- Б Юліан Тувім
- В Вітольд Гомбрович
- Г Тадеуша Ружевич

17. Сучасна польська письменниця:

- А Ольга Токарчук
- Б Зофія Налковська
- В Северина Шмаглевська
- Г Марія Конопницька

18. Автор книги есеїстики «Поневолений розум»:

- А Віслава Шимборська
- Б Тадеуш Ружевич
- В Чеслав Мілош
- Г Вітольд Гомбрович

19. Юліан Тувім, Ярослав Івашкевич, Ян Лехонь – члени літературного угруповання:

- А Нова хвиля
- Б Скамандр
- В Товариство польських письменників
- Г Молода Польща

20. «Самотність у мережі» – бестселер:

- А. Ольги Токарчук
- Б Анджея Стасюка
- В Чеслава Мілоша
- Г Януша Вишневського

21. «Слід звіра» – фільм за книгою Ольги Токарчук:

- А «Бігуни»
- Б «Веди свій плуг понад кістками мертвих»
- В «Дім денний, дім нічний»
- Г «Гра на багатьох барабанчиках»

22. *«Безприкладно скупа з кількісного погляду ця поезія систематично і без поспіху будує вражаюче послідовний і вражаюче багатий у своїй різноманітності образ світу».* Ці слова С.Бальбуса характеризують творчість:

- А Віслави Шимборської
- Б Єви Ліпської
- В Тадеуша Новака
- Г Збінева Герберта

23. Видавництво «Чорне» заснував:

- А Адам Асник
- Б Болеслав Лесьмян
- В Вацлав Берент
- Г Анджей Стасюк

24. Датою започаткування польського постмодернізму є:

- А 1968
- Б 2002
- В 1989
- Г 1991

25. Ольга Токарчук отримала Нобелівську премію за твір:

- А «Дім денний, дім нічний»
- Б «Веди свій плуг понад кістками мертвих»
- В «Книги Якова»
- Г «Бігуни»

26. Представником сучасної масової польської літератури є:

- А Януш Рудницький
- Б Януш Вишневський
- В Тадеуш Конвіцький
- Г Станіслав Щепановський

27. Подорожня література – жанр творчості:

- А Януша Рудницького
- Б Анджея Стасюка
- В Єжи Пільха
- Г Антоній Сломінський

28. Автор збірок «Галицькі оповідання», «Дев'ять», «Дукля»:

- А Пшемислав Чаплінський
- Б Анджей Стасюк
- В Єжи Ліберт
- Г Ян Лехонь

29. Сучасний польський детектив презентує:

- А Тадеуш Конвіцький
- Б Іоанна Хмелевська
- В Малгожина Яцино
- Г Яцек Качмарський

30. Авторка роману «Польсько-російська війна під біло-червоним прапором»:

- А Дорота Масловська
- Б Іоанна Хмелевська
- В Малгожина Яцино
- Г Віслава Шимборська

31. Ольга Токарчук не є авторкою твору:

- А «Бігуни»
- Б «Веди свій плуг понад кістками мертвих»
- В «Дім денний, дім нічний»
- Г «Під сильним ангелом»

32. *«Причиною мандрів митця виявляються колись почуті речі, що вимагають підтвердження чи спростування...»*, – писав М.Зеленюк про:

- А Анджея Стасюка
- Б Юліана Тувіма
- В Яна Каспровича
- Г Тадеуша Ружеви́ча

33. Станіслав Лем відомий як модернізатор жанру:

- А Трилеру
- Б Детективу
- В Фантастики
- Г Тревелогу

34. Книгу «Моя Європа: Два есеї про Європу, що її називають Центрально-Східною» Анджей Стасюк написав у співавторстві з:
А Сергієм Жаданом
Б Андрієм Бондарем
В Романом Іваничуком
Г Юрієм Андруховичем
35. «Воляння до Єті» – збірка Нобелівського лауреата:
А Віслави Шимборської
Б Владислава Реймонта
В Чеслава Мілоша
Г Герти Мюллер
36. Якуб – головний герой культового твору:
А Януша Вишневського
Б Юліана Тувіма
В Вітольда Гомбровича
Г Богдана Задури
37. Сучасна польська письменниця:
А Ольга Токарчук
Б Зофія Налковська
В Северина Шмаглевська
Г Марія Конопницька
38. Автор книги есеїстики «Поневолений розум»:
А Віслава Шимборська
Б Тадеуш Ружевич
В Чеслав Мілош
Г Вітольд Гомбрович
39. Анджей Стасюк, Мануела Гретковська, Магдалена Туллі – члени літературного угруповання:
А Нова хвиля
Б Бруліон
В Товариство польських письменників
Г Сучасність
40. «Самотність у мережі» – бестселер:
А. Ольги Токарчук
Б Анджея Стасюка
В Чеслава Мілоша
Г Януша Вишневського

Питання гарантованого рівня знань

1. Українсько-польські культурні зв'язки: теоретичний аспект.
2. Літературні паралелі XVIII ст.
3. Полікультурні виміри XIX ст.
4. Модерний діалог мистецтва кінця XIX – початку XX ст.
5. Польсько-український літературний діалог у історичній перспективі.
6. «Молода Польща» у контексті європейського модернізму.
7. Розвиток поезії «Молода Польща»: постаті та твори.
8. Проза «Молода Польща»: основні тенденції.
9. Модерна драма.
10. Українсько-польський контекст модерної епохи к. XIX- п. XX століття.
11. Прочитати напам'ять і проаналізувати поезію «Молода Польща».
12. Художньо-естетичні принципи групи «Скамандр».
13. Бруно Шульц у діалозі з українською культурою.
14. Дрогобич Бруно Шульца.
15. Життєва і творча парадигма Бруно Шульца.
16. Постать Герберта Збігнева у контексті міжкультурного простору.
17. Поезія Герберта Збігнева.
18. Прочитати напам'ять і проаналізувати поезію Герберта Збігнева.
19. Україна в творчості Ярослава Івашкевича.
20. Прочитати напам'ять і проаналізувати поезію Ярослава Івашкевича.
21. Постать Станіслава Лема: етапи життя і творчості.
22. Роман «Соляріс» Станіслава Лема: наукова фантастика як літературний жанр.
23. Роман Станіслава Лема та фільм Андрія Тарковського «Соляріс»: режисерський та письменницький діалог.
24. Віслава Шимборська: риси поезики.
25. Прочитати напам'ять і проаналізувати поезію Віслави Шимборської.
26. Феномен Чеслава Мілоша: традиціоналізм, анти тоталітаризм, історизм.
27. Поетичні пошуки Чеслава Мілоша.
28. Есеїстика Чеслава Мілоша: актуальність та інтелектуалізм.
29. Прочитати напам'ять і проаналізувати поезію Чеслава Мілоша.
30. Роман «Українка» Барбари Космовської: постать «іншого» у творі;
31. Постать Анджея Стасюка у контексті культурного життя Польщі XX ст.
32. Мистецький діалог Анджея Стасюка та Юрія Андруховича.

33. Ольга Токарчук: особистість та митець. Україна в біографії та творчості мисткині.
34. Проза Ольги Токарчук: тематика; літературний герой; проблеми; історія у текстах; особливості творчого методу.
35. Роман та кінофільм «Веди свій плуг понад кістками мертвих»: режисерський та письменницький діалог.
36. Проза Януша Вишневського: інноваційні художні принципи.
37. Роман та кінофільм «Самотність у мережі»: режисерський та письменницький діалог.
38. Нобелівська премія польської літератури.
39. Художня інтерпретація українця у просторі польської літератури.
40. Сучасна польська поезія: прочитати напам'ять і проаналізувати.

VI. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Абрамович С., Кеба О., Стахнюк Н. Історія польської літератури: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім Дмитра Бурого, 2019. 620 с.
2. Давиденко Г. Історія зарубіжної літератури ХІХ – початку ХХ століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2007. 248 с.
3. Історія зарубіжної літератури. ХХ століття. Навчальний посібник / За ред. В. Кузьменка. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 432 с.
4. Качак Т. Зарубіжна література для дітей: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2014. 416 с.
5. Міланова В. Сучасна зарубіжна література (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). Суми, 2005. 212 с.
6. Петрухіна Л. Історія польської літератури. Конспект лекцій і завдання. Львів, 2006. 325 с.
7. Помазан І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. Харків, 2016. 264 с.
8. Радишевський Р. Нарис історії польської літератури: підручник: у 2-х кн. Київ: Талком, 2019. Кн. 1. 512 с. Кн.2. 544 с.

Допоміжна література

1. Бойченко О. Мої серед чужих. Чернівці: Книги – ХХІ, 2017. 320 с.
2. Гнатюк О. Між літературою і політикою. Есеї та інтермедії. Київ : Дух і Літера, 2012. 368 с.
3. Грабович Г. Польсько-українські літературні взаємини. *До історії української літератури*. Київ: Основи, 1997. С. 123-138.
4. Забужко О. Польська культура і ми. Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстка 90-х. : статті. Київ : Факт, 2001. С. 314-325.
5. Кирильчук О. Польсько-українські літературні стосунки в контексті постколоніальної критики. *«Етюд у колоніальних тонах»: українська література крізь призму постколоніальних студій*. Рівне, 2019. С. 148-168.
6. Корпанюк М. До питання про українсько-польське літописне порубіжжя. *Українсько-польські літературні контексти. Київські полоністичні студії*. Том І. Київ, 2003. С. 73 – 81.
7. Кропивко І. Українська і польська постмодерна проза (карнавал, фрагментація, фронтір). Київ, 2019. 476с.

8. Крупка М. Гендерні ролі в інтерпретаційних моделях сучасної літератури (український та польський досвід). *Гендерні студії у вищій школі: сучасні виклики та досягнення : матеріали Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації*. Одеса : Гельветика, 2022. С. 51-55.
9. Крупка М. Корекція культурного стереотипу заробітчанки у романі Барбари Космовської «Українка». *Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових праць*. Київ, 2020. С.63-67.
10. Крупка М. У пошуках власного часопростору. Хронотоп подорожі у творчості українських і польських письменниць. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*, vol. II: 2014. Poznan, 2014. s.83-93.
11. Лесів М. Мова, фольклор, література українсько-польського пограниччя. Київ : Талком, 2017. 736 с.
12. Моренець В. Національні шляхи поетичного модерну першої половини ХХ ст.: Україна і Польща. Київ: Основи, 2001. 327с.
13. Оляндер Л. Волинський текст в українській та польській літературах (XIX – ХХ ст.). Луцьк, 2008. 235 с.
14. Сухомлинов О. Етнокультурний дискурс у літературі польсько-українського пограниччя ХХ століття. Донецьк : Ландон–ХХІ, 2012. 376 с.
15. Уляш С. Література пограниччя – пограниччя літератури. К. : Університет «Україна», 2011. 256 с.
16. Шевчук Я. Герой сучасної польської та української «молодої» прози. Житомир, 2012. 348 с.
17. Яковенко С. Романтики, естетики, ніцшеанці. Українська і польська літературна критика раннього модернізму. Київ: Критика, 2006. С.35 -63.
18. Яручик О. Польсько-український міжкультурний діалог. Луцьк, 2009. 224 с.
19. Dąbrowska-Partyka M. Literatura pogranicza, pogranicza literatury. Kraków: Wyd-wo UJ, 2004. 265 s.
20. Hadaczek B. Małe ojczyzny kresowe w literaturze polskiej XX wieku. Szczecin, 2003. 300 s.
21. Kowalczykowa A. Literatura 1918-1939. Warszawa, 2000.
22. Markowski M. P. Polska literatura nowoczesna: Leśmian, Schulz, Witkacy. Kraków, 2007.
23. Nasiłowska A. Trzydziestolecie 1914-1944. Warszawa, 2002.
24. Werner M. Wobec nihilizmu. Gombrowicz, Witkacy. Warszawa, 2009.

Інформаційні ресурси

1. <https://culture.pl/ua>
2. <http://www.nbu.gov.ua/>
3. <http://litakcent.com/>
4. <http://mck.krakow.pl/>
5. <http://www.slovoichas.in.ua/>
6. <http://www.wzu.ukraina.uw.edu.pl/>
7. <http://www.zeszytyliterackie.pl/>
8. <https://novapolshcha.pl>
9. <https://posestry.eu>
10. <https://fbc.pionier.net.pl/>

VII. ДОДАТКИ

Додаток 1. ТВОРЧІСТЬ МАНУЕЛИ ГРЕТКОВСЬКОЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНОЧОЇ ПРОЗИ

Сучасний літературний процес означився потужною артикуляцією жіночого досвіду, відображеного в художніх текстах. Жіночі твори провокують ґрунтовний перегляд традиційного конструювання на репрезентації гендеру. Нова стратегія емансипованого письма акцентує на реабілітації тіла й тілесності. Посилаючись на думку Е.Сіксу, Л.Таран доводить, що фемінність – це жіноче тіло та тілесні стосунки з іншими тілами, і ці акценти тексту є визначальними для твору [12, 96].

Підвищена увага до проблем тілесності може трактуватися як реакція на репресивні практики тоталітарної системи щодо тілесного як приватного, тому акцентування такого досвіду – це спосіб підірвати усталені культурні стереотипи. Проте ситуація звільнення ускладнюється патріархальною закоріненістю нашої культури, де лише чоловічі цінності трактуються як загальнолюдські. До сьогодні в критичному просторі існує стереотипне сприйняття жіночого письма як явища маргінального, вузько-специфічного. На цьому, зокрема, наголошує Л.Таран, аналізуючи палітру рецепції роману О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу» [12, 110-122]. Свідченням такого підходу є декларація представника нової генерації українських письменників, яка виразно виявляє позицію статевої нетерпимості, читацької «закритості», інтелектуальної обмеженості: «Узагалі ж я собі ніколи не куплю книжку про те, як протікає моя вагітність, бо я, як чоловік, ніколи не народжу. Так само й роман про суто жіночі проблеми, у тому числі й гінекологічні, – це не моє читання. І йдеться не про стиль чи мову тексту, йдеться про досить вузьку аудиторну спрямованість таких книжок» [8, 29]. Гобто досі жінки та їхні проблеми не вважаються важливими, а їх світ трактується як чужий та ворожий.

Зважаючи на зазначені стереотипи, виразно постає потреба іншого розкриття теми, яке могло б виявити природу тілесного в українській жіночій прозі кінця ХХ – початку ХХІ століття у зіставному аспекті, й у такий спосіб подолати дискурс упередженості та замовчуваності. Перші спроби привернути увагу до феномену тілесного в українському соціокультурному просторі уже зроблено [Див.: 2, 12, 14], проте нова реальність сучасної літератури потребує переведення стратегії дослідження в контекст міжкультурних взаємин. На основі інструментарію феміністичної критики та порівняльного методу простежимо відображення теми тілесного у творчості М. Гретковської, О.Забужко, М.Матіос, С.Майданської, Н.Зборовської.

Роман Мануели Гретковської «Полька» демонструє зразок жіночої відвертості, у ньому зафіксований унікальний досвід вагітності та

пологів як найважливіших моментів в історії жінки. Однак тема, заявлена в тексті, залишається поза ідейно-естетичною програмою української літератури. Ю.Крістева, окреслюючи стратегії культу Богородиці в християнстві, зазначає: «Тепер, коли фемінізм домагається нового трактування жіночості, тобто ідентифікації материнства із цим ідеалізованим непорозумінням, і відкидає цей образ та надуживання ним, він обминає правдивий досвід, який ця фантазія приховує» [9, 662]. Розповідь М. Гретковської є спробою змінити ситуацію і показати статус «бути матір'ю» зсередини. Авторка демонструє вихід за межі накресленої соціумом пристойності й у формі щоденника відображає найменші зміни в статусі вагітної жінки як на психологічному, так і на фізіологічному рівнях. Множинність тілесного досвіду вимагає фіксації, тому наративна форма щоденних записів є найвдалішою. Важливим видається також осмислення екзистенційного досвіду народження та формування нової людини, який описаний в наступному романі «Європейка»: «Я пригадую собі її народження з кривавої піни. Ми розмножуємося статеві, але розбухлий від «генетичного матеріалу» живіт робить породілля схожою на бактерію перед розмноженням через поділ. Від одного тіла відривається інше...між нападами переймів мені пригадалися фотографії космосу, де з ліжок тиску та окропу виштовхуються сплюснені голівки галактик... Крик народжуваних зірок, що доходить до нас крізь монотонний шум коліскової або мудрості, яка вже мільярди років скромно відступає назад. Я теж народила всесвіт...» [3, 311].

У романі «Полька» життя жінки постає підпорядковане диктованню тіла, яке стає неконтрольованим. Героїня виявляється поглинута репродуктивною функцією, і її організм через фізіологічний дискомфорт чинить опір узурпації іншим тілом. З цього приводу Сімона де Бовуар зазначала, що «з усіх самиць ссавців жінка найбільше залежить від своєї природи, і вона ж енергійніше за інших чинить опір цій залежності. В жодній іншій самиці дітородна функція не владарює над організмом так, як у жінки» [1, 53]. Як ілюстрація цієї тези – численні описи фізичного дискомфорту з життя біологічного організму: «Не можу нічого писати. Згорнутися б у клубок і чекати, доки зникнуть набряки, нудота, запахи. Щодня робиться гірше. Якщо так піде й далі, то не доживу до осені» [4, 41]. Вагітність як «паранормальний стан» асоціюється з хворобою: «Маю проблеми зі стоянням (болять ноги), сидінням (ребра стискають черево), лежанням (шлунок пересувається до горла)» [4, 289] та старістю: «Немічність після хвороби, поволі, непомітно, звичайне старіння – це так. А тут – гоп! Не могу поворухнутися» [4, 212].

Побутова конкретика, фізіологізм, увага до психологічного стану поєднуються з розвінчанням соціокультурних нашарувань. Авторка полемізує з усталеними уявленнями про материнство як ідеальну іпостась

жінки, і текст набуває феміністичної спрямованості: «Потім зробила відкриття – усі ті байки про серіальних мадонн, мадонн у благословенному стані повигадували чоловіки на своє виправдання. Бо хіба може визріваюча з їхнього сім'я дитинка давати симптоми раку?» [4, 41]. До речі, протиставлення самодостатності досконалої чоловічої тілесності й неповноцінності zdeформованої жіночої, письменниця також робить у оповіданні «Пристрасний коханець» на основі природної заданості жіночого організму: «Ти смієшся з того, що чоловік є найчарівнішою людиною. Але моя правда. Поглянь, твої ноги сильні. Вузькі стегна, живіт і литки – це машина м'язів. Найчистіший малюнок. Без поправок на безкшталтну, кулясту вагітність... До тебе не присмокчеться зсередини згоłodнілий ембріон» [5, 81]. Проте феміністична ідеологія тексту набуває форми глобальної цивілізаційної стратегії: «Молоді, розумні жінки на руїнах чоловічого панування будують власну імперію – не так відчуттів, як чуттевої щирості. Імперію жіночого, а можливо, й автентично людського?» [3, 285]. Пйотр – співмешканець Мануели – є художнім втіленням мрій О.Забужко про ідеального чоловіка-побратима, який розділяє з героїнею не лише погляди на життя, а й відповідальність за дитину: «Пйотр дає визначення феномену «татової доні». Це здійснена мрія про ідеальну жінку: народжена з любові до обраної та з нього самого» [3, 311]. Водночас текст підриває різноманітні соціокультурні та статеві стереотипи, насамперед демонструє розмивання патріархальних уявлень про родину, шлюб як необхідні умови народження дитини: «Домовилися. Будемо батьками сироти» [4, 67]. Прагнення свободи і бажання міцного любовного зв'язку вже не провокує конфлікт, що було характерно для жіночого письма попередньої епохи.

У тексті наголошується, що в період вагітності жінка переживає символічну втрату тіла: ідентифікує свій живіт з окремою істотою: «Зняла з себе вже все. Проте щось залишилося, важкувате. Не моє. От би відстібнути цей живіт» [4, 102-103], «Воно мене переростає, оте вибалушене на півметра черево» [4, 243], фіксує стан дитини в окремих моментах її розвитку: «Невидима клітина перетворилася на ембріон, а зараз вона стала восьмимісячною Полькою. Часом хапаю її за випнуту п'ятку ноги» [4, 260] і усвідомлює свою залежність: «Вигулюю (буває, через силу, хотіла б полежати), годую (півлітра молока щоденно, вітаміни), вкладаю вчасно спати» [4, 107]. Тіло набуває публічності й надає героїні нового статусу: «Для всіх я вже матір» [4, 196]. «Несказанність, без сумніву, передусім тяжіє над материнським тілом ..., коли жінка як мати може бути тільки дивною згортокою, яка перетворює культуру в природу, а мовлення – у біологію. Хоча це стосується кожного жіночого тіла, проте, гетерогенність ... потужно вибухає з вагітністю

(поріг природи і культури) і з приходом дитини (що видаляє жінку з її єдиності і дає їй нагоду, але не запевнення, доступу до іншого, до етичного), – зазначає Ю.Крістева [9, 674]. Цікавою є рецепція вагітності публічної особи, яка найповніше виявляє стереотипне уявлення про приреченість жінки вибирати між соціальною реалізацією і материнством. З одного боку – це трактується як розвінчання міфу про скандалістку, сексуальностурбовану, агресивну особу і надає героїні статусу «нормальності» в сприйнятті пересічного громадянина, з іншого – в богемному прошарку вагітність сприймається насторожено, як загроза подальшому кар'єрному зростанню письменниці. Ситуація ускладнюється перед пологами, які затримуються, й потенційна матір-авторка «вибивається з графіку»: «Щоб усіх задовольнити, маю себе розітнути...?» [4, 300].

Табуйований досвід пологів у М. Гретковської зображується натуралістично. Письменниця деміфологізує уявлення про щасливе материнство і змальовує пологи як символічну смерть: «Пологи – кара за гріх? Пологи і смерть, навіщо їх розділяти, це та сама кара за той самий гріх» [4, 307]. Нелюдський біль й деформація тіла – це ціна, яку платить жінка за народження нового життя, що усвідомлюється на онтологічному рівні: «Я подумала, що нам дали в опіку шматок всесвіту. За кару, в нагороду чи як пересторогу?» [3, 23].

Тілесна проблематика реалізується в творах М. Гретковської на рівні табуйованої теми вагітності, змальнованої з акцентуванням фізіологічної складової: гормональних зрушень, відчуження тілесності, болювого синдрому пологів.

Сучасна вітчизняна проза також артикулює тему материнства, проте погоджуємося з дослідницею С.Філоненко, що вона осмислюється як проблематична [15, 115]. На українську ситуацію знаково накладається визначення Ю.Крістевою материнства як міфу: «По-перше, ми живемо у цивілізації, в якій освячене (релігійне чи світське) уявлення про жіночість поглинає материнство. Однак коли приглянутись ближче, то це материнство виявляється фантазією втраченої території, фантазією, яку виношують дорослі, чоловіки чи жінки» [9, 662].

Проза О.Забужко позначена намаганням реконструювати міфи тоталітарного минулого на рівні приватної ситуації її героїв, яка узагальнюється і набуває статусу колективного досвіду. В оповіданні «Сестро, сестро» тема материнства інтерпретується в контексті історично-репресивних реалій. Письменниця проектує родинну історію одного аборту, віддзеркалюючи трагедію жінок, приречених системою на гріх дітовбивства. Образ ненародженої дівчинки виростає до символу сумління соціуму, в якому усупільнюється приватна сфера, людське життя стає засобом ідеологічного тиску, тіло підпадає під тотальний контроль,

психіка піддається репресіям: «Наталя була вагітна страхом, а не людським дитям» [6, 31]. Текст виявляє приховані механізми впливу тоталітаризму, звільняє суспільство від задавнених табу, протиставляє жіночий життєдайний світ чоловічому, який уособлює дискурс влади. Подібно до письма М. Гретковської, розповідь фізіологізується: нове життя бачиться матір'ю як «кількадесятиграмовий пуп'янок уже самочинної плоти, котрий устиг попереводити всі годинники в її тілі» [6, 31]. Мотив ущербного материнства еволюціонує і в інших творах О.Забужко («Польові дослідження з українського сексу», «Дівчатка», «Казка про калинову сопілку») і загалом є наскрізним для сучасної прози.

Так роман М.Матіос «Щоденник страченої» базується на любовній історії. Оповідна структура ускладнюється різноманітними формами мовлення, що відтворюють події в оберненій перспективі. Основним форматом нарації є щоденник – «жіночий літопис», де героїня реалізує дискурс зізнання і водночас використовує письмо як шанс розімкнути екзистенціальну самотність. Лариса описує стосунки з чоловіком, який є публічною особою і, на думку оповідачки, не здатний змінити своє життя заради кохання. Однією із центральних проблем роману є проблема тілесності, на якій і закріплений художній конфлікт. Для героїні постійно актуалізованою є внутрішня боротьба. Жінка, зациклена на сексуальній складовій стосунків, не здатна перемогти еротичне тяжіння й усвідомлює залежність насамперед на тілесному рівні. «Я цілковито пізнала чоловіка, за яким колись багато років нестерпно тужило моє тіло, але так і не втихомирилася майже бездихання тепер душа», – підсумовує героїня [11, 185]. М. Матіос подає суперечність жіночого тіла й духу як рушійну силу сюжету. Пізніше жінка усвідомлює всю проблематичність влади тілесності, нездатність подолати власну гіпертрофовану спокусливість, акцентуючи на драматичності «клітки тіла», з якої немає шансу вирватися: «Про душу, як з'ясувалося, я ніколи не думала, хоча завжди знала, що вона є. Але в молодості я знала, що моя душа і тіло – одне і те ж. Душі поза тілом не існувало. Коли ж довелося пережити – не приведи, Боже, нікому – згадалася душа-самітниця. Запізно» [11, 160].

Істеричний любовний фанатизм трансформується у фізичну агресію чоловіка (герой стріляє в коханку, завдаючи їй тяжких тілесних ушкоджень, пізніше вони одружуються і доживають віку разом). Замах трактується Ларисою як спроба підкорення: «Колись він хотів стати власником моїх думок. А йому дозволялося мати тільки тіло» [11, 160]. Проте вчинок героя має глибший, неусвідомлений підтекст і бачиться як помста чоловіка за «покару безбатьківством» [11, 55]. Героїня, боячись, що чоловік не зможе прийняти дитину, а бути одиначкою не хоче, робить аборт і розплачується за дітовбивство глибокою невротизацією життя: «Страшно визнати, але сама я ялова, і думки мої ялові, і все довкіл мене

таке ж безплідне і штучне» [11, 74]. Вона не здатна кинути виклик суспільним стереотипам, навіювані соціумом комплекси переважають, і жінка добровільно стає їх заручницею. Усвідомлення неповноцінності провокує розвиток психічних патологій: стилізація вагітності, агресія по відношенню до майбутніх матерів, розмови по телефону «ні з ким», імітація живота за допомогою повітряних кульок, симуляція пологів, суїцидальні спроби. Крайній межовий ступінь невротичного загострення увиразнюється художньою деталлю вив'язування «сорочечки» огірку, який сприймається як дитина.

Т.Тебешевська бачить проблему героїні в її нереалізованості і розглядає материнство як одну із її складових [13, 59]. Проте, на нашу думку, М.Матіос ставить проблему не стільки в соціально-культурному ракурсі, скільки в психологічному. Мазохістські переживання знищують героїню, і текст перетворюється на своєрідну словесноартикульовану помсту світу чоловіків (подібно як роман О.Забужко «Польові дослідження з українського сексу»): «Я більше не можу... знати, що в моєму череві не може бути нічого живого!... Там – невидима й безіменна пустеля. Там руїни після атомного вибуху. Надмірне радіоактивне тло» [11, 44].

У творі М.Матіос маємо багатовимірне окреслення тілесності, насамперед, – це протиставлення душі й тіла, яскраво виражена сексуальна закоріненість, перервана вагітність як потужний травматичний чинник.

В анти-романі Н.Зборовської проблема материнства також позбувається соціального забарвлення і трактується в психологічному аспекті: материнство як народження дітей та материнство як народження творів. Прагнення мати дітей обертається для героїні Н.Зборовської життєвою поразкою. У творі неодноразово наголошується на магічній природі жінки й всі життєві трагедії містично обумовлюються: «Материнство повинно бути мужньо захищене родовою силою. Якщо жінка не має такого захисту, то, стаючи матір'ю, у неї з'являється неймовірний страх за дитину» [7, 98]. Зірвані вагітності, підсвідоме небажання жінки мати дітей осмислюються як наслідок краху родинного життя. Материнство – продовження себе в іншому – трактується в творі як нагорода, яку потрібно заслужити, і, одночасно, – це усвідомлений вибір жінки. Чоловіки-герої не тільки фізично, а й психічно не готові нести відповідальність за родину, тому жінки приречені самостійно приймати рішення. Дзвінка, будучи вагітною, промовляє слова-замовляння, які в тексті мають містичну природу: «Господи, почуй мене, я не хочу дітей від цього чоловіка! Ніколи! Я не хочу дітей від цієї війни! Ніколи!» [7, 62] – і втрачає вагітність. Проблема абортів розглядається в творі не в моральному, а в екзистенційному аспекті, вищого

закономірного сенсу буття. Дитина – всього лишень спадкоємець роду, маленька частинка генетичного ланцюга, й її народження, насамперед, подається у сенсі відповідальності перед усіма минулими і прийдешніми поколіннями.

Героїня Н.Зборовської розглядає дітей як закономірне увінчання любові. «Якщо я тебе люблю, то логічно – що хочу від тебе дитину, правда ж? Бо яке призначення у любові?» [7, 105] – допитується Дзвінка у Любомира, який спекулює словами про кохання. Любовна ідилія з одруженим чоловіком сприймається як переступ: «Ти не боїшся закону материнства, за порушення якого доводиться розплачуватися?» [7, 105] – застерігає героїня чоловіка, що має вагітну дружину, але кохається зі Дзвінкою. У тексті закон материнства трактується в християнському сенсі гріха та покари: зневаживши материнство, людина обов'язково спокутує цей гріх, найчастіше у долях власних дітей. Розбудова проблематичного простору відбувається також в психологічній площині: не маючи дітей, Дзвінка почувається некомфортно саме як людина, народити дитину – це внутрішня потреба жінки, це усвідомлена необхідність. Неможливість мати дітей обертається для героїні духовною катастрофою, внутрішньою порожнечою, яка виникає на місці зачатих, але ненароджених дітей. Проблема набуває виразного гендерного звучання: чоловік-батько може зникнути, забути, а мати не має вибору – вона приречена носити цей психологічний тягар в собі. У творі проникливо виписаний ритуал поминання ненароджених дітей: героїня насипає в дев'ять глечиків пшениці й запалює свічки. «Якби я народила всіх своїх зачатих дітей, у мене було б дев'ятеро дітей» [7, 168], – говорить вона.

До аналізованої концепції материнства у творі додається мотив творчості. Вони розглядаються як одне ціле. У випадку головної героїні творчість виконує компенсаторську функцію: Дзвінка не може народити дитину, проте відчуває здатність «народити» текст.

У романі С.Майданської «Землетрус» проблема жіночого тіла набуває метафізичного звучання, наголошується неможливість материнства в час апокаліпсису, який символічно втілює Чорнобильська катастрофа та землетрус у Вірменії 1986 року. Зародження нового гармонійного життя починалося з великої містичної пристрасності, яка демонструє не лише перемогу інстинкту над етичним законом: «І тепер з'явився ти, спустився з біблійної гори і прийшов до мене, мов клич предків, як Благовіщення, і я не в стані противитися цій силі, і я приймаю її» [10, 70], а й трактується як об'єднання українського та вірменського народів, повернення до генетичної пам'яті, відшукування втрачених зв'язків. Проте С.Майданська у християнському дусі акцентує саме гріховну природу позашлюбних любовних стосунків. Спрацьовує психологічний фактор само запрограмованості: Анна втрачає

ненароджених дітей і дає обітницю відмовитися від кохання, аби зберегти життя Даніеля та його родини в час катастрофи, спокутуючи у такий спосіб гріх перелюбу.

Звертаючись до проблеми «обірваного» материнства, письменниця показує, що природа мститья больовим синдромом: «Від смертельної апатії тіло розм'якло, і здається, ось-ось розлізеться, як розмочений папір» [10, 111]. Детально описуються відчуття вагітної жінки: «Знаю, в мені оселилося ВОНО і постійно нагадує про себе. Чим далі, новоселець усе впевненіше почуває себе, і кожна його клітина відлунне в мій свідомості» [10, 97]. Проте Анна насторожено ставиться до дитини, розглядаючи її на рівні «чужого», як подарунок коханого чоловіка, а не як самоцінну людину.

Сюжетна колізія моделюється не як приватна справа, а проектується на все людство, уражене техногенними та природними катастрофами, а тому приречене на загибель. Вражаючі післячорнобильські реалії набувають форми апокаліпсису: «... і черга вагітних жінок до абортарію, сотні тисяч жінок до абортарію, сотні тисяч жінок голосять над могилою власного лона, і, мідниці, великі балії, де в крові плавають сотні тисяч зачатъ...» [10, 104] і пророкують загибель світу, у якому профануються вічні цінності і унеможливується материнство.

Дослідження прози в компаративістичному ракурсі виявляє подібність світоглядно-естетичних концепцій польського та українського жіночого письма. Сучасна жіноча література демонструє психоаналітичну відвертість у описах тілесності, яка бачиться визначальною складовою людської екзистенції. Творчі пошуки письменниць свідчать про намагання розвінчати соціокультурні стереотипи, пов'язані зі сприйняттям материнства, і акцентують множинність тілесного досвіду.

Література:

1. Бовуар Сімона де. Друга стать: В 2 т. Т.1. Київ: Основи, 1994. 390 с.
2. Гомілко О. Метафізика тілесності. Київ: Наукова думка, 2001. 338 с.
3. Гретковська М. Європейка. Київ: Нора-Друк, 2006. 320 с.
4. Гретковська М. Полька. Київ: Нора-Друк, 2005. 310 с.
5. Гретковська М. Пристрасний коханець. Харків: Фоліо, 2005. 158 с.
6. Забужко О. Сестро, сестро. Київ: Факт, 2004. 240 с.
7. Зборовська Н. Українська Реконкіста. Тернопіль: Джура, 2003. 304 с.

8. Кокотюха А. Софія Андрухович. Сьомга. *Книжник review*. 2007. №13-14. С.29.
9. Крістева Ю. *Stabat Mater. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів: Літопис, 2001. С. 662-677.
10. Майданська С. Діти Ніоби. Київ: Родовід, 1998. 296 с.
11. Матіос М. Щоденник страченої. Львів: Піраміда, 2005. 192 с.
12. Таран Л. Жіноча роль. Київ: Основи, 2007. 128 с.
13. Тебешевська Т. Художні особливості «Щоденника страченої» М. Матіос. *Слово і час*. 2006. №2. С. 54-62.
14. Тіло чи особистість. Київ: Грані-Т, 2007. 192 с.
15. Філоненко С. Концепція особистості жінки в українській жіночій прозі 90-х років ХХ ст. Київ: Аспект-Поліграф, 2006. 158 с.

Вперше опубліковано у виданні: **Київські полоністичні студії. Європейський вимір української полоністики. Том ІХ. Київ, 2007. С. 421-428.**

Додаток 2. КОРЕКЦІЯ КУЛЬТУРНОГО СТЕРЕОТИПУ ЗАРОБІТЧАНКИ

У РОМАНІ БАРБАРИ КОСМОВСЬКОЇ «УКРАЇНКА»

У романі «Українка» Барбари Космовської історію сконструйовано як оповідь про трудову міграцію, проте на перший план виходять проблеми, пов'язані з історичними польсько-українськими протистояннями, які стали частиною колективної травмованої свідомості сучасного покоління і проважують упереджене ставлення місцевого населення до чужинців. Письменниця зауважує, що минуле формує парадигму сьогоденних міждержавних і міжлюдських стосунків, і цей аспект стає одним із наскрізних у художній концепції твору про українську заробітчанку. Головна героїня роману прагне не виділятися у натовпі, проте вимовлене вголос українське слово справляє приголомшуючий ефект: «Дивляться з якимсь осудом /.../ від неї чекають якихось пояснень. Більш ніж упевнена – політичних. А може в її бік спрямовані територіальні претензії, що якимсь незнаним пактом окреслені й мають глибоке суспільне значення. А вона, дурненька, не розуміє. Може, звинувачують тут її, Іванку Матвієнко, за Катинь чи ліс у Биківні» [2, 56]. Таким чином українка почувається причетною до політичної історії і несе відповідальність не лише особисто за себе, а й за весь народ.

Також одним із конфліктних питань міждержавних відносин є осмислення феномену заробітчанства у польській культурній свідомості. Барбара Космовська пропонує подивитися на українців з точки зору корінного населення, тобто застосовується принцип переакцентування

фокусу бачення. На нашу думку, такий підхід до інтерпретації цього явища стане ще одним кроком на шляху до паритетного діалогу двох сусідніх народів. Авторка свідомо ідеалізує свою героїню, аби підкреслити позитивність українців всупереч загальноприйнятим уявленням. «Я створила Іванку, щоб вона допомогла нам зрозуміти – ми, українці і поляки, насправді дуже близькі народи ... Я дуже хочу, щоб мої земляки навчилися розуміти і співчувати людям, які живуть поряд, які працюють у нас» [4]. У художніх ситуаціях роману пересічні поляки переважно схильні демонструвати свою вищість над чужинцями. Колективна рецепція базується на ворожнечі та агресії. Власниця піцерії, жорстока і цинічна Іга, навіть не вважає заробітчан за людей. Подібну позицію займає і сусід: сам мешкає у непридатних умовах, постійно користується із послужливості Іванки (продукти позичить, домашньою їжею поділиться), проте глузує з її маргінального статусу в польському соціумі. Донька Великої Пані так само працює помічницею по господарству Нью-Йорку, однак це не заважає жінці жорстко контролювати свою наймичку. Культурна свідомість поляків позначена лицемірством і прагненням вивищитися шляхом приниження слабших. «Космовська зважується зайти у власний будинок з чорного входу: показує Польщу такою, якою вона постає перед заробітчанами. Польщу, яка починається з центрального вокзалу. Підозріливу і дратівливу, часто байдужу і зверхню. Може, через власні за давніми комплекси і проблеми» [1], – слушно зауважує філологиня Олена Галета. Водночас авторка показує й інший бік ментальності поляків – запобігання перед чужоземцями: «Уже давно помітила, що по-англійськи у Польщі живеться легше» [2, 169].

Героїня роману – музикантка, яка наважилася залишити Батьківщину, заради втілення мрії про «домашнє вогнище» – розкішний дім із каміном та музичною кімнатою, де знайдеться місце і для обох матерів (її та коханого), і для котів, і для дітей. Її доля – це художньо відображені проблеми економічного та соціального рівнів життя всіх сучасних українців. Змодельовано новий соціальний тип – жінки-заробітчани, яка заради кращого життя у майбутньому, відмовляється від повноцінного сьогоднішнього. Вибір героїні вимушений. Не маючи підтримки рідних, утративши надію на поліпшення матеріального стану в Україні, вона вирушає на заробітки, прирікаючи себе на довготривале життя без власного простору, – і потрапляє в ситуацію приниження гідності. Стереотипне сприйняття українців у Польщі героїня трактує і як національну образу: «Заболіло. Також від імені українського народу /.../ Жінка з ганчіркою не означає, що вона ганчірка» [2, 162].

У романі широко представлений екзистенційний досвід людини, яка залишилася без Батьківщини. У сучасній гуманістиці глобалізаційні процеси знаходять своє відображення через дискутування понять

«чужий», «ідентичність», «емігрант», «нація». Так, Юлія Кристева зауважує, що чужинець починається тоді, коли виникає усвідомлення своєї відмінності, і закінчується тоді, коли ми всі визнаємо себе чужими, бунтуємо проти зв'язків та спільнот [3, 7]. На початку перебування у Польщі українка відкрита до діалогу зі світом і активно прагне самореалізації, апелюючи до власного досвіду, цінностей, що є базовими у її попередньому житті. Показовим є епізод, коли Іванка з ентузіазмом взялася шукати роботу серед газетних оголошень і відразу ж натрапила на прийнятні варіанти, які насправді виявилися пропозиціями секс-індустрії. Ця перша поразка дала їй зрозуміти, що вона перебуває у новій ситуації – моральній, культурній, економічній, географічній, політичній, і заради фізичного виживання, іноземка змушена була прийняти свою другосортність: «Достатньо двох слів із чужим акцентом, щоб її образили чи зігнували» [2, 88]. Усвідомлення свого підневільного становища для Іванки було важким і травматичним. Щоб вижити і не позбутися заробітків, вона змушена терпіти приниження, що означає контроль над емоціями і насильство над тілом. Відповідно до соціального статусу «прибиральниці» підлаштовує і зовнішність. Приміряння героїнею чужих ролей приводить до нівеляції особистості. Дисбаланс між правами й обов'язками, робота, що спустошує душу, неприродна стриманість, що виражається у дозованості емоцій, їх пригнічуванні, а також систематичні стреси, що проявляються на психологічному та фізіологічному рівнях, руйнують тіло й душу Іванки, розбалансовують її як особистість. Візія тимчасовості визначає її сьогодення. При тому Барбара Космовська акцентує увагу на притаманній Іванці здатності «одомашнювати» навіть чужий та ворожий простір. Вона навчилася радіти зарплатні, що ніби наближувала день її повернення в Україну, тобто включилися психологічні мотиви самозахисту, які зводять множинність життєвих перспектив до побутової ситуації.

Любовна лінія роману дозволяє осмислити феномен чужини з ракурсу міжособистісних стосунків. Саме заради щасливого і забезпеченого майбутнього з Миколою, Іванка покинула успішну кар'єру музикантки і науковця та розірвала стосунки із рідними. Понад усе вона прагнула возз'єднання з коханим, проте уже при першій зустрічі відчула комунікативний дисбаланс. Із часом ситуація відчуженості між колись найближчими людьми лише поглиблюється. Важливим чинником художнього задуму є акцентування світоглядного конфлікту персонажів, водночас неспосильна праця вбиває і фізичне бажання, хоча кожен робить спроби реанімувати любовні почуття, проте на це не вистачає життєвих ресурсів. Психологічний дискомфорт від невиправданих сподівань характеризує стан кожного з героїв. Микола також не здатний прийняти «нову» кохану, оскільки і її чужина змінила до непізнаності: «Куди

поділася та львівська дівчина, через яку йому всі заздрили?» [2, с. 70]. Врешті-решт обоє героїв усвідомлюють, що вони стали чужими: «Ніби ця Варшава їх погубила. Наче їм колишні зізнання та пестоці відібрала втома, а плани будиночка з музичною кімнатою залили невидимі сльози» [2, 131]. Незахищеність, страх перед невідомістю, невпевненість у правильності прийнятого рішення, фізичне виснаження привели до розриву стосунків і краху мрій, кожен із партнерів почувався ошуканим.

У романі відтворено широку амплітуду душевного життя головної героїні: від надії на щасливе майбутнє у власному домі, побудованому на зароблені у Польщі гроші, до констатації життєвої поразки, завданої чужиною: «Полюбила б це місто, якби дало їй шанс. Але не дало. Поскупилося на друзів, приємні спогади. Обрушилось на Іванку, усамітнюло її і виплюнуло» [2, 211]. З розгортанням сюжетної дії все виразніше вимальовується комунікативний розрив між своїм та чужим світами. Відтак українка усвідомлює безперспективність перебування у цій країні, визнає помилковість життєвої стратегії заробітчання і, збагачена новим досвідом, збирається повертатися на батьківщину, корегуючи життєвий напрям.

Трагічний фінал роману виразно демонструє ідею пріоритетності національної ідентифікації над індивідуальною. (Хоч Іванка і була симпатичною вбивці, проте мотивацією його злочину стала саме національна приналежність жінки). Крім того, цю ідею увиразнює і назва твору: «Українка».

Сучасні гуманітарні дослідження свідчать про потребу пізнавати іноземний простір, але, разом з тим, наголошують на складності міжкультурного діалогу. У романі Барбари Космовської «Українка» перебування героїні за кордоном позначене водночас прагненням зрозуміти іншого і загостреним відчуттям власного «я». У такій ситуації відбувається переосмислення не лише особистого досвіду, але історичної складової польсько-українських відносин.

Література:

1. Галета О. Вихід у світ, або Казка про українську Попелюшку. URL: <https://zbruc.eu/node/9601>

2. Космовська Б. *Українка* / пер. з пол. О.Теслюк. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017. 224 с.

3. Кристева Ю. *Самі собі чужі* / пер. з фр. П. Таращука. Київ : Основи, 2004. 250 с.

4. Сливинський О. *Польський варіант свободи, або Інший погляд на нас самих*. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/07/5/214555/>

Вперше опубліковано у виданні: *Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових праць*. Київ, 2020. С.63-67.

Навчально-методичне видання

Мирослава Крупка

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ЛІТЕРАТУРНІ ПРОЄКЦІЇ
навчально-методичний посібник для студентів філологічних
спеціальностей закладів вищої освіти

В авторській редакції

Мирослава Крупка

Українсько-польські літературні проєкції : навчально-методичний посібник для студентів філологічних спеціальностей закладів вищої освіти. Рівне, 2024. 52 с.

УДК 821. 161. 2'06

К 84

Формат 60x84. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman Cyr.
Умовн. друк. арк. 3,2
Наклад 100 прим.